

Den nasjonale prøven i lesing på 5. trinn 2012

Oddny Judith Solheim, Atle Skaftun og Bente Rigmor Walgermo
Lesesenteret
Universitetet i Stavanger

Innhold

TABELLLISTE.....	3
FIGUR LISTE.....	3
VEDLEGG.....	3
Validitet: prøvens forankring i kunnskapsløftet.....	4
Resultater på tekstnivå.....	7
Resultater på oppgavenivå.....	7
Lesemåte/aspekt.....	9
Oppgaveformat.....	9
Kjønnsforskjeller.....	9
Kjønnsforskjeller på tekstnivå.....	11
Kjønnsforskjeller knyttet til aspekter ved lesing og oppgaveformat.....	11
Kjønnsforskjeller på oppgavenivå.....	11
Blanke svar.....	12
Litteratur.....	14
Vedlegg:.....	15
Vedlegg 1: Mestringsnivå Lesing 5. Trinn.....	15
Vedlegg 2: Oversikt tekniske detaljer på itemnivå.....	16
Vedlegg 3: Oppgaver i 2012 - prøven.....	17
Vedlegg 4: Oppgaver på nivå 2012-prøven.....	24

TABELLISTE

Tabell 1: Tekster, tekstdomener, sjanger og aktuelle fagområder.....	4
Tabell 2: Tekster og oppgaver i leseprøven.....	6
Tabell 3: Tekster i prøven etter økende vanskegrad.....	7
Tabell 4: Fordeling av oppgaver på aspekt ved lesing og oppgaveformat.....	7
Tabell 5: Oppgaver som mestres på nivå 1.....	8
Tabell 6: Oppgaver som mestres på nivå 3.....	9
Tabell 7: Resultater fra ulike lesemåter.....	10
Tabell 8: Resultater fra ulike oppgaveformat.....	10
Tabell 9: Prosentvis fordeling på mestringsnivå, jenter og gutter.....	10
Tabell 10: Tekster i prøven etter synkende kjønnsforskjell.....	12
Tabell 11: Resultater for jenter og gutter for ulike oppgavetyper og oppgaveformat.....	12
Tabell 12: Oppgaver i leseprøven med størst kjønnsforskjell.....	12
Tabell 13: Gutte- og jenteoppgaver definert ved sortering etter kjønnsdifferanse.....	13

FIGUR LISTE

Figur 1: Kjønnsfordeling på mestringsnivå.....	11
Figur 2: Prosentandel blanke svar for hver oppgave fordelt på kjønn.....	13

VEDLEGG

Vedlegg 1: Oppgaver.....	15
Vedlegg 2: Oversikt over tekniske detaljer.....	23
Vedlegg 3: Mestringsbeskrivelser.....	25
Vedlegg 4: Oppgaver på nivå.....	26

Denne rapporten er basert på resultatene fra 54 296 av elevene som gjennomførte nasjonal prøve i lesing på 5. trinn i september 2012. Prøven besto av et hefte med fem tekster og 28 oppgaver, og prøvetiden var 90 minutter. Resultatene i denne rapporten blir presentert i form av p-verdier. Det blir rapportert gjennomsnittlige p-verdier for alle elevene, for gutter og for jenter, både samlet for hele prøven og for hver enkelt oppgave. Oppgavene er også kategorisert etter ulike kriterier både på tekst- og oppgavenivå, og det blir oppgitt resultater totalt og for gutter og jenter basert på disse kriteriene.

Validitet: prøvens forankring i kunnskapsløftet

Nasjonale prøver i lesing skal kartlegge i hvilken grad elevenes leseferdigheter er i samsvar med *Kunnskapsløftets* kompetansemål der leseferdigheter er integrert. Dette innebærer at nasjonale prøver i lesing på norsk ikke er en prøve i *norskfaget*, men en prøve i *lesing* som grunnleggende ferdighet, det vil si som del av den kompetansen elevene skal utvikle i alle fag. Begrensninger i forhold til dette er antallet tekster i prøven og prøvens lengde. Siden prøven gjennomføres tidlig på femte trinn, bygger den på kompetansemålene for de ulike fagene etter fjerde trinn i *Kunnskapsløftet*. Disse målene er relativt lite spesifikke for hvilke leseferdigheter som kan forventes av en elev i femte klasse. Tekstutvalg og oppgaver representerer vår *fortolkning* av målformuleringene i ulike fag. Kunnskap om femteklassingens leseferdigheter ligger også til grunn for utvalget.

En oversikt over tekstene som var med i prøven, med opplysninger om tekstdomene, sjanger og aktuelle fagområder er gitt i tabell 1.

Tabell 1: Tekster, tekstdomener, sjangrer og aktuelle fagområder

Tekster	Tekstdomener og sjangere	Aktuelle fagområder
Trekkfugler	Fagtekst/Informasjonsgrafikk	Naturfag
Den fattige rike	Eventyr	Norsk, Rle
Afrika	Fagtekst for barn og unge	Samfunnsfag
Et fargerikt språk	Fagtekst for barn og unge	Rle, Kunst og håndverk
Mørkredd forfatter	Forfatterbiografi	Norsk

Som det framgår av tabellen kan flere av tekstene i utvalget knyttes til mer enn ett fag. Grunnlaget for denne tilknytningen til fag kan være tematisk eller formell. Den første teksten om ”Trekkfugler” er hentet fra Norges forskningsråd sitt blad for elever og lærere i barneskolen (nr 2/2010). Teksten består av kart – eller snarere et bilde av en globus mot en blå bakgrunn som skaper inntrykk av å se jorden fra et sted ute i verdensrommet - og tekstbobler samt stiplede linjer som viser trekkruer for ulike fugler. I tillegg er det tegnet inn fugler i trekk i himmelrommet som dels illustrerer temaet, dels styrker illusjonen av jordkloden sett på avstand. Informasjonen i teksten formidles i samspillet mellom disse elementene, og aktiverer naturfaglige kunnskapselementer og grafiske framstillingsformer.

”Den fattige rike” er skrevet av den russiske forfatteren Leo Tolstoj, og er hentet fra *Leseboka for grunskolen* (Kverndokken 1994). Teksten har form av en moralsk fabel og illustrerer hvordan rikdom kan snu fra å være en velsignelse til å bli en forbannelse når den blir et mål i seg selv. Sentralt i fortellingen står en magisk pung med en gullmynt i. Magien består i at når man tar ut gullmynten av den, så kommer det en ny med en gang. Det følger imidlertid noen strenge regler med på kjøpet: Man kan ta ut så mange mynter man vil, men man kan ikke bruke dem før man har kastet pungen. Gjør man det blir pengene til stein. Det moralske dilemmaet er på den måten knyttet til spenningen mellom tilfredshet og (penge)begjær. Fortellingen består i at en fattig mann, som beklager seg over egen fattigdom og har store tanker om hva han ville gjort hvis han var rik, får pungen, går i grådighetsfella og dør like

ussel som før, med pungen i hendene. Skjønnlitteratur er primært norskfagets domene, men tematisk er dette en tekst som også skriver seg inn i RLE som rom for etisk refleksjon.

”Afrika” er hentet fra en fagbok om dette kontinentet. Venstre side av oppslaget rommer en sammenhengende tekst med mye faktainformasjon om geografi, dyreliv, og historie slik den ser ut fra et vestlig perspektiv. Størstedelen av høyre side fylles av et kart som viser topografi og politiske grenser. I tillegg er det illustrerende bilder, av natur og hverdagsliv, med kommenterende bildetekster. Teksten aktiverer kunnskap om geografi, historie og politikk, og den inviterer til å kombinere informasjon fra ulike framstillingsformer for å forstå det man leser. Lesing av kart er et sentralt aspekt ved det å kunne lese i samfunnsfag.

”Et fargerikt språk” er en tekst som handler om kulturelt bestemte assosiasjoner knyttet til ulike farger. Teksten er hentet fra *Det store norske barneverket Hugin & Munin*, nærmere bestemt bindet *HVA ER DET DU SIER? En bok om språk* (1994). Teksten består av relativt korte avsnitt om hver farge, illustrert med avtrykk av (barne)hender i de ulike fargene. I tillegg er det små strektegninger med humoristisk tilsnitt som dels illustrerer, dels tolker det som står i teksten. Endelig er det to rammetekster, som sammenfatter i stikkordsform to tematiske områder – farge i (norsk) politikk og sørefarger i ulike kulturer. Fokuset på kulturelle forskjeller bidrar til å forankre teksten i RLE, mens den estetiske dimensjonen ved fargenes språk sammen med den forseggjorte utformingen gjerne kan knyttes til Kunst og håndverk.

Den siste teksten er hentet fra *Leseboka for grunnskolen* (Kverndokken 1994), og er en selvbiografisk framstilling skrevet av forfatteren Rune Belsvik. Brødt teksten dominerer oppslaget, men det er også med noen små bilder av forfatteren og av tre av bøkene han har skrevet. Tittelen – ”Du må være mørkredd for å bli forfatter” – peker mot fantasien som drivkraft for det å dikte. Belsvik forteller om sitt første forfatterminne fra da han var 10 år gammel, og om hvordan det er å være forfatter. Teksten er forankret i norskfaget, dels i egenskap av kunnskap om en sentral norsk forfatter, dels som faglig relevant inspirasjonstekst om det å skrive fortellinger.

På samme måten som i forhold til utvalget av tekster, er også oppgavene konstruert med utgangspunkt i læreplanene i de ulike fagene (oppgaver er gjengitt i vedlegg 1). Kompetansemål der leseferdigheter er integrert legger vekt på å finne fram til informasjon; tolke og forstå tekster; og reflektere over og vurdere tekstene som helhetlige størrelser. Disse tre aspektene ved lesing ligger til grunn for prøvekonstruksjonen, og alle oppgavene i prøven er kategorisert i forhold til disse lesemåtene. Noen spørsmål krever at eleven finner fram til informasjon som er eksplisitt uttrykt i teksten. Andre spørsmål krever at eleven selv kommer med tolkninger, begrunnelser, refleksjoner eller vurderinger. Å tolke kan innebære å binde sammen setninger, å sammenholde informasjon som finnes ulike steder i teksten, eller å lese mellom linjene. Forståelsen av teksten innebærer at eleven får oversikt over tekstens innhold og mening. Refleksjon over tekstens form og innhold forutsetter forståelse for teksten som helhet, men innebærer samtidig at eleven tar i bruk sin egen kunnskap. ”Å forstå og tolke” er representert med flere oppgaver enn de to andre lesemåtene. Det er 5 oppgaver i kategorien ”Å finne eksplisitt gjengitt informasjon”, 19 i kategorien ”Å forstå og tolke” og 4 i kategorien ”Å reflektere og vurdere”. Tolkingsoppgaver er en sammensatt kategori – det kan handle om inferens innenfor et avsnitt, om å kombinere informasjon fra flere steder eller tolking i mer tradisjonell forstand – noe som gjør det meningsfylt at det er flest oppgaver i denne kategorien.

Innenfor hver av de tre lesemåtene finnes det oppgaver med forskjellig vanskegrad og forskjellig format: flervalgsoppgaver, sammenatte flervalgsoppgaver og åpne oppgaver. En flervalgsoppgave (*multiple-choice*) kan ha ulike utforminger. I nasjonale prøver er

flervalgsoppgave utformet med et spørsmål og fire ulike svaralternativer. Eleven skal velge det svaralternativet som gir det riktige svaret på det oppgaven spør om. Sammensatte flervalgsoppgaver (*complex multiple choice*) består av flere spørsmål, for eksempel en liste med utsagn som skal vurderes som riktige eller gale. Mens flervalgsoppgaver innebærer at eleven skal velge mellom på forhånd oppgitte svaralternativ, innebærer en åpen oppgave (*constructed response*) at eleven selv skal formulere et skriftlig svar på en oppgave.

Tabell 2 gir en oversikt over tekster og oppgaver i prøven. I tilknytning til den enkelte teksten blir det oppgitt hvilken teksttype eller sjanger teksten tilhører eller kan kategoriseres under. I tilknytning til den enkelte oppgaven blir det oppgitt hvilken av de tre lesemåtene oppgaven representerer, hvilket oppgaveformat oppgaven er utformet i, prosentandel som besvarer oppgaven riktig (alle, jenter og gutter) samt forskjellen mellom andelen jenter og gutter som besvarer oppgaven riktig uttrykt i prosent (dif). Vedlegg 2 inneholder tekniske detaljer for alle oppgavene.

Tabell 2: Tekster og oppgaver i leseprøven. Oversikt, beskrivelse og gjennomsnittlige resultater for alle, jenter og gutter oppgitt i prosent.

Nr	Tekst	Teksttype	Lese- måte/ Aspekt	Oppgave- format	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif
1	Trekkfugler	Fagtekst	Finne	Flervalg	.97	.97	.96	.01
2	Trekkfugler	Fagtekst	Tolke	Åpen	.79	.79	.79	-
3	Trekkfugler	Fagtekst	Tolke	Sammens. flervalg	.60	.61	.60	.01
Gjennomsnitt for Trekkfugler					.80	.80	.77	.03
4	Den fattige rike	Eventyr	Tolke	Flervalg	.69	.70	.68	.02
5	Den fattige rike	Eventyr	Tolke	Flervalg	.79	.81	.77	.04
6	Den fattige rike	Eventyr	Tolke	Flervalg	.81	.83	.79	.04
7	Den fattige rike	Eventyr	Reflektere	Flervalg	.44	.43	.45	-.02
8	Den fattige rike	Eventyr	Reflektere	Åpen	.55	.59	.50	.09
9	Den fattige rike	Eventyr	Tolke	Sammens. flervalg	.38	.40	.36	.04
Gjennomsnitt for Den fattige rike					.62	.64	.60	.04
10	Afrika	Fagtekst	Tolke	Sammens. flervalg	.48	.48	.48	-
11	Afrika	Fagtekst	Finne	Flervalg	.68	.68	.69	.03
12	Afrika	Fagtekst	Tolke	Flervalg	.63	.64	.63	.01
13	Afrika	Fagtekst	Tolke	Flervalg	.52	.51	.53	-.02
14	Afrika	Fagtekst	Tolke	Flervalg	.73	.70	.76	-.06
15	Afrika	Fagtekst	Tolke	Flervalg	.43	.44	.43	.01
16	Afrika	Fagtekst	Tolke	Sammens. flervalg	.33+.25	.33+.24	.34+.26	-.01/-.02
Gjennomsnitt for Afrika					.54	.54	.54	-
17	Et fargerikt språk	Fagtekst	Finne	Flervalg	.74	.78	.71	.07
18	Et fargerikt språk	Fagtekst	Finne	Flervalg	.74	.75	.74	.01
19	Et fargerikt språk	Fagtekst	Finne	Flervalg	.76	.77	.75	.02
20	Et fargerikt språk	Fagtekst	Tolke	Flervalg	.38	.39	.38	.01
21	Et fargerikt språk	Fagtekst	Tolke	Sammens. flervalg	.52	.55	.49	.06
22	Et fargerikt språk	Fagtekst	Reflektere	Flervalg	.52	.51	.52	-.01
Gjennomsnitt for Et fargerikt språk					.62	.62	.60	.02
23	Mørkredd forfatter	Biografi	Tolke	Flervalg	.80	.83	.78	.05
24	Mørkredd forfatter	Biografi	Tolke	Flervalg	.56	.59	.53	.06
25	Mørkredd forfatter	Biografi	Tolke	Flervalg	.79	.81	.77	.04
26	Mørkredd forfatter	Biografi	Tolke	Flervalg	.52	.55	.49	.06
27	Mørkredd forfatter	Biografi	Tolke	Sammens.	.28+.50	.27+.53	29+46	-.02/.07

				Flervalg				
28	Mørkredd forfatter	Biografi	Reflektere	Åpen	.62	.64	.60	.04
	Gjennomsnitt for Mørkredd forfatter				.66	.69	.63	.06
	Totalt				.62	.63	.61	.02

Resultater på tekstnivå

Den gjennomsnittlige p-verdien på hele prøven var 62. En elev med gjennomsnittlig resultat fikk med andre ord 62 prosent av totalt oppnåelige poeng. 2012-prøven har samme vanskegrad som prøven i 2009. Den er noe vanskeligere enn 2011-prøven som hadde en vanskegrad på 66, men lettere enn prøven i 2010 hvor vanskegraden var 57. Elever på 5. trinn er på forskjellig nivå når det gjelder lesing, og for å fange opp disse forskjellene har tekstene ulik lengde og vanskegrad. Tabell 3 gir en oversikt over de ulike tekstens vanskegrad slik denne kommer til uttrykk i p-verdi. Den letteste teksten var "Trekkfugler" med en p-verdi på henholdsvis 80. Den vanskeligste teksten var "Afrika" med en p-verdi på 54. "Mørkredd forfatter", "Den fattige rike" og "Et fargerikt språk" hadde vanskegrad rundt gjennomsnittet for prøven som helhet. Den største forskjellen mellom disse tekstene er knyttet til informasjonstetthet; den letteste bruker et helt oppslag på å formidle noen få tett sammenhengende fakta, mens den vanskeligste teksten har et komplekst tema, mye og tettpakket tekst, og mange ulike informasjonselementer satt i spill.

Tabell 3: Tekster i prøven etter økende vanskegrad

Tekst	P-verdi alle
Trekkfugler	.80
Mørkredd forfatter	.66
Den fattige rike	.62
Et fargerikt språk	.62
Afrika	.54

Resultater på oppgavenivå

Oppgavene måler tre aspekter ved lesing – å finne informasjon, å tolke, og å reflektere over tekstens form og innhold – og er konstruert i tre ulike formater – åpne oppgaver (CR), flervalgsoppgaver (MC), og komplekse flervalgsoppgaver (CMC). Fordeling av oppgavene på aspekt ved lesing og format framgår av tabell 4.

Tabell 4: Fordeling av oppgaver på aspekt ved lesing og oppgaveformat

	Finne	Tolke	Reflektere	Sum
CR		1	2	3
MC	5	12	2	19
CMC		6		6
Sum	5	19	4	

Oppgavenes p-verdier spenner fra til . Tabell 5 gir en oversikt over de letteste oppgavene i prøven.

Tabell 5: Oppgaver som mestres på nivå 1

Nummer	Tekst	Lesemåte/ Aspekt	Oppgaveformat	P-verdi alle	P-verdier mestringsnivå 1-2-3
1	Trekkfugler	Finne	Flervalg	.97	.92-.98-100
23	Mørkredd forfatter	Tolke	Flervalg	.80	.56-.86-.97
2	Trekkfugler	Tolke	Åpen	.79	.55-.83-.97
5	Den fattige rike	Tolke	Flervalg	.79	.54-.84-.97

Alle oppgavene i prøvene har god diskrimineringsevne ($d \geq 0,21$), også de letteste oppgavene. Fire av de letteste oppgavene er flervalgsoppgaver, og selv om mange velger det riktige alternativet, er det også noen som velger alle de andre. Slik sett ser det ut til at de letteste oppgavene holder høy kvalitet i et testteknisk perspektiv.

Til grunn for plassering av oppgavene på mestringsnivå, ligger det et kriterium om at 60 % av elevene i denne gruppen må klare oppgaven. Vurdert på grunnlag av dette kriteriet ser vi at det kun er en oppgave på nivå 1 – den første oppgaven i prøven, som også har funksjon som icebreaker. Samtidig ser vi at det er flere oppgaver like under 60 % grensen (jf. tabell 5). Oppgave 2, 5 og 23 har p-verdier mellom 54 og 56, og er slik sett meningsfulle å knytte til mestringsnivå 1. Oppgave 1 og 2 er knyttet til teksten ”Trekkfugler”, oppgave 5 til ”Den fattige rike”, og oppgave 23 til ”Du må være mørkredd for å bli forfatter”. Det er en åpen oppgave blant disse letteste oppgavene, ellers er det flervalgsoppgaver.

Oppgave 1, som nesten alle elever svarer rett på, handler om å ”lokalisere tydelig uttrykte element i en tekst med lite konkurrerende informasjon”, som det heter i beskrivelsen av mestringsnivåene (jf. vedlegg 1). Svaret på spørsmålet ”hva er en trekkfugl?” er formulert eksplisitt innenfor en setning. De øvrige oppgavene krever på ulike måter at elevene tolker teksten. Oppgave 2 - ”Hvilke fire fuglearter trekker fra Norge til Afrika?” - krever integrasjon av ulike tekstelementer (tekst, kart og grafiske elementer) for å finne og formulere svaret. Oppgave 23 – ”Hva menes med at du må være mørkredd for å bli forfatter?” – krever at elevene fullfører teksten ved å peke ut sammenhengen mellom hvordan mørkredde personer ofte er redde for ting de selv dikter opp og fantasi som nødvendig forfatteregenskap. Dette handler om å trekke slutninger mellom informasjonselementer som er relativt lett tilgjengelig i teksten (jf. vedlegg 1).

Tabell 6: Oppgaver som mestres på nivå 3

Nummer	Tekst	Lesemåte/ Aspekt	Oppgaveformat	P-verdi alle	P-verdier mestrings- nivå 1-2-3
16b	Afrika	Tolke	Sammensatt flervalg	.25	.06-.19-.55
20	Et fargerikt språk	Tolke	Flervalg	.38	.16-.35-.69
9	Den fattige rike	Tolke	Sammensatt flervalg	.38	.13-.37-.68
15	Afrika	Tolke	Flervalg	.43	.20-.40-.73
7	Den fattige rike	Reflektere	Flervalg	.44	.19-.43-.74
10	Afrika	Tolke	Sammensatt flervalg	.48	.36-.47-.64

Tabell 6 gir en oversikt over oppgaver som mestres på nivå 3. Det er 6 oppgaver på nivå 3 i prøven (jf. tabell 6). Dette er oppgaver som færre enn 60 % av elevene på mestringsnivå 2 mestrer. For gruppen av elever på nivå 3, ser vi at vanskegraden på oppgavene spenner fra 55 til 74. Tre av oppgavene – inkludert den vanskeligste er fra teksten om ”Afrika” (10, 15 og 16b), to av dem fra ”Den fattige rike (7 og 9), og en er fra ”Et fargerikt språk” (20). En av oppgavene – den letteste blant dem – er en refleksjonsoppgave, mens de øvrige er tolkningsoppgaver. Tre av oppgavene – inkludert den vanskeligste – er sammensatte flervalgsoppgaver, de øvrige er vanlige flervalgsoppgaver.

Refleksjonsoppgaven er knyttet til den skjønnlitterære fortellingen, og ber eleven om å vurdere hvorfor den fattige mannen ikke bruker pengene han får fra den magiske pungen. Elevene må forstå teksten på en helhetlig måte og knytte denne til grådighet, slik det rette svaralternativet foreslår. Oppgave 9 fra samme teksten og oppgave 10 fra ”Afrika” er sammensatte flervalgsoppgaver som gir ett poeng. Oppgavene rommer fire påstander som eleven skal ta stilling til. Alle påstandene må besvares riktig for å få poeng. Erfaringsmessig er mange av de vanskeligste oppgavene laget nettopp i dette formatet. Også 16b er en

sammensatt flervalgsoppgave. Denne oppgaven gir ett eller to poeng. Denne topoengsoppgaven er den vanskeligste oppgaven i hele prøven. Det gjelder populasjonen som helhet og gruppen av elever på nivå 3. Oppgave 15 er knyttet til ”Afrika” og spør om hvilken av en rekke øygrupper som ligger lengst mot øst, mens oppgave 20 – om ”Et fargerikt språk” – ber elevene bruke kunnskap fra teksten til å vurdere hvilken farge det vil være lurt å male et rom der folk skal slappe av. Begge de to siste oppgavene krever evne til å sortere og bruke informasjon som grunnlag for å tolke teksten.

Lesemåte/aspekt

Tabell 7 viser at finne-oppgavene var lettere enn oppgaver som krever tolkning og refleksjon. Innenfor hver av de tre kategoriene er det økende vanskegrad på oppgavene. I kategorien ”Å finne eksplisitt fremstilt informasjon” spenner vanskegraden på oppgavene mellom 54 og 97, i kategorien ”Å forstå og tolke” spenner vanskegraden på oppgavene mellom 25 og 81, mens oppgavene i kategorien ”Å reflektere og vurdere” har vanskegrader mellom 44 og 62. Alle de komplekse flervalgsoppgavene ligger innenfor kategorien å forstå og tolke-kategorien. Disse oppgavene genererer inntil 2 poeng og er blant de vanskeligere oppgavene i prøven. Det bør også tas med i betraktning at det er relativt få oppgaver i refleksjonskategorien (4 av totalt 28), noe som dermed ikke gir like mye rom for variasjon i vanskegrad som i de to andre kategoriene.

Tabell 7: Resultater for ulike lesemåter

Lesemåte/aspekt	Gjennomsnittlig p-verdi
Finne informasjon	.68
Forstå og tolke	.60
Reflektere og vurdere	.53

Oppgaveformat

Tabell 8 gir en oversikt over gjennomsnittlig p-verdi for de ulike oppgaveformatene.

Tabell 8: Resultater for ulike oppgaveformat

Oppgaveformat	Gjennomsnittlig p-verdi
Sammensatt flervalg	.52
Åpne oppgaver	.67
Flervalg	.66

I årets prøve er det liten forskjell i vanskegrad mellom de åpne oppgavene og flervalgsoppgavene. De sammensatte flervalgsoppgavene er vanskeligere enn tradisjonelle flervalgsoppgaver. Dette skyldes blant annet at sammensatte flervalgsoppgaver består av flere deloppgaver som må besvares riktig for at eleven skal få poenguttelling. Dette innebærer ofte at elevene må forholde seg til flere og ulike sider ved teksten.

Kjønnsforskjeller

Jentene gjør det gjennomgående litt bedre enn guttene på prøven. Gjennomsnittlig skåre for jentene er 18.9 (p-verdi= .63) mens gjennomsnittlig skåre for guttene er 18.2 (p-verdi= .61). For å få et inntrykk av hvor store kjønnsforskjellene er har vi i beregnet effektstørrelse¹. I følge Cohen (1992) kan en effektstørrelse på 0.2 anees som liten, 0.5 som middels og 0.8 som stor. Effektstørrelsen på forskjellen mellom gutter og jenters gjennomsnittlige skåre er 0.11, en forskjell som kan betegnes som liten og som også er mindre enn i 2011 (0.17), 2010 (0,15) og 2009 (0,19). I nasjonal prøve i lesing på 5. trinn 2012 finner vi altså en liten

¹ Effektstørrelsene i denne rapporten er beregnet som Cohen’s d . Cohen’s $d = M_1 - M_2 / \sigma_{\text{pooled}}$ where $\sigma_{\text{pooled}} = \sqrt{[(\sigma_1^2 + \sigma_2^2) / 2]}$

forskjell mellom gutter og jenters gjennomsnittlige prestasjoner, men disse forskjellene er mindre enn rapporterte kjønnsforskjeller for samme aldersgruppe i PIRLS 2006² og også mindre enn rapporterte kjønnsforskjeller i lesing for eldre elever, både i nasjonale prøver i lesing på 8. trinn³ og PISA 2003, 2006 og 2009⁴.

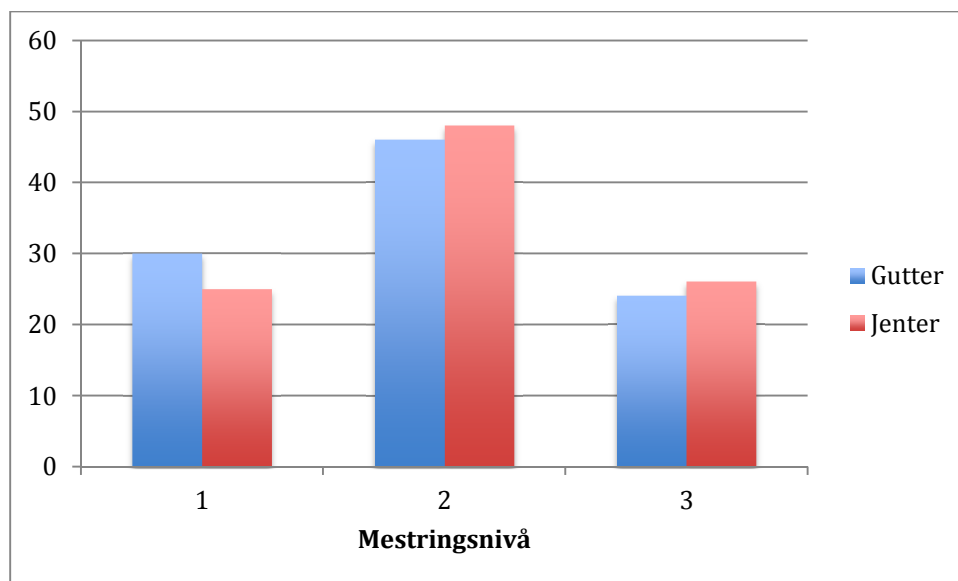
I rammeverket for leseprøven på 5. trinn er det definert tre kompetansenivåer med konkrete beskrivelser av hva leserne innenfor et visst nivå er forventet å mestre innenfor de tre lesemåtene (se vedlegg 3). Tabell 9 viser prosentvis fordelingen av gutter og jenter på de tre nivåene.

Tabell 9: Fordeling på mestringsnivå, jenter og gutter

Nivå	Jenter	Gutter
Nivå 1	.25	.30
Nivå 2	.48	.46
Nivå 3	.26	.24

Figur 1 er en grafisk framstilling av andelen gutter og jenter på de ulike nivåene. Vi ser at guttene er i flertall på nivå 1, mens jentene er i flertall på nivå 3. På nivå 2 er det en forholdsvis jevn fordeling av gutter og jenter. Dette er i samsvar med resultatene på leseprøven i 2010 og 2011.

Figur 1: Kjønnsfordeling på mestringsnivå



² van Daal, V. et al., 2007

³ Vagle, W. et al., 2009

⁴ Kjærnsli, M. et al. 2007; Kjærnsli, M. & Roe, A. (Red.), 2010

Kjønnsforskjeller på tekstnivå

Det er som sagt små kjønnsforskjeller på prøven som helhet. Forskjellen er imidlertid - i tråd med erfaringsbaserte forventninger - i jentenes favør. På tekstnivå finner vi flere slike forventninger innfridd, om enn også disse naturlig nok er i liten målestokk. Skjønnlitteratur som genre og tema er leseoppgaver som favoriserer jentene framfor guttene. Størst er forskjellen for forfatterbiografien "Du må være mørkredd for å bli forfatter", mens fiksjonsfortellingen "Den fattige rike" er den teksten som har nest størst kjønnsforskjell. I tråd med forventningene ser vi også at faktaorienterte sammensatte tekster som "Afrika" i større grad appellerer til gutter. På den teksten er det ingen kjønnsforskjell, noe som sett i lys av forventningen om at jentene scorer høyere, tilsier at denne teksten favoriserer guttelesere. Alle forskjellene er imidlertid små (jf over om effektstørrelse).

Tabell 10: Tekster i leseprøven etter synkende kjønnsforskjell

Tekst	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
Mørkredd forfatter	.66	.69	.63	.06	0.19
Den fattige rike	.62	.64	.60	.04	0.13
Trekkfugler	.80	.80	.77	.03	0.04
Et fargerikt språk	.62	.62	.60	.02	0.09
Afrika	.54	.54	.54	0	-0.05

Kjønnsforskjeller knyttet til aspekter ved lesing og oppgaveformat

Den gjennomgående tendensen til at jentene gjør det litt bedre enn guttene, gjør seg også gjeldende for de tre ulike aspektene ved lesing og de ulike oppgaveformatene (se tabell 11).

Tabell 11: Resultater for jenter og gutter for ulike oppgavetyper og oppgaveformat

Lesemåter og oppgaveformater	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
Åpen	.67	.67	.64	.03	0.15
Flervalg	.66	.67	.65	.02	0.09
Kompleks flervalg	.52	.53	.50	.03	0.09
Finne	.68	.80	.76	.04	0.11
Tolke	.60	.61	.59	.02	0.10
Reflektere	.53	.55	.53	.02	0.09

Kjønnsforskjeller på oppgavenivå

Tabell 13 viser oppgavene der forskjellen i henholdsvis gutters og jenters favør kommer tydeligst fram. I hovedsak stemmer dette overens med tendensen til at tekstene faller i to grupper, omtalt tidligere.

Tabell 12: Oppgaver i leseprøven med størst kjønnsforskjell

Nr	Tekst	Format	Aspekt	P-verdi alle	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effektstørrelse
8	Den fattige rike	Åpen	Reflektere	.55	.59	.50	.09	0.18
17	Et fargerikt språk	Flervalg	Tolke	.74	.78	.76	.07	0.17
27	Mørkredd forfatter	Sammensatt flervalg	Tolke	.50	.53	.46	.07	0.15
14	Afrika	Flervalg	Tolke	.73	.70	.76	-.06	-0.14
21	Et fargerikt språk	Tolke	Sammensatt flervalg	.62	.55	.49	.06	0.12

To oppgaver bryter imidlertid dette mønsteret. Oppgave 15 krever tolking, er knyttet til skjønnlitteratur – og i den grad det er forskjell i resultat, så er det guttenes favør. Oppgave 15 er imidlertid også en av prøvens vanskeligste oppgaver, og at kjønnsforskjellene ikke er så framtrepende blant de ca 20 % flinkeste elevene som i populasjonen i sin helhet, er i

overensstemmelse med funn i PIRLS, for eksempel. Oppgave 14 er interessant som et brudd med det gjennomgående mønsteret i prestasjonsforskjellene mellom kjønnene. Oppgaven – ber elevene velge ett av fire land hvor det er mye frodig jungel. I teksten er det en referanse til ”midt på kontinentet”, hvor det er mye frodig jungel. Den som er fortrolig med kartlesing – eller tolker seg fram til at gult betyr tørt og grønt betyr frodig – vil kunne finne svaret i kartet. De gale svarene ligger alle perifert i forhold til jungelonen.

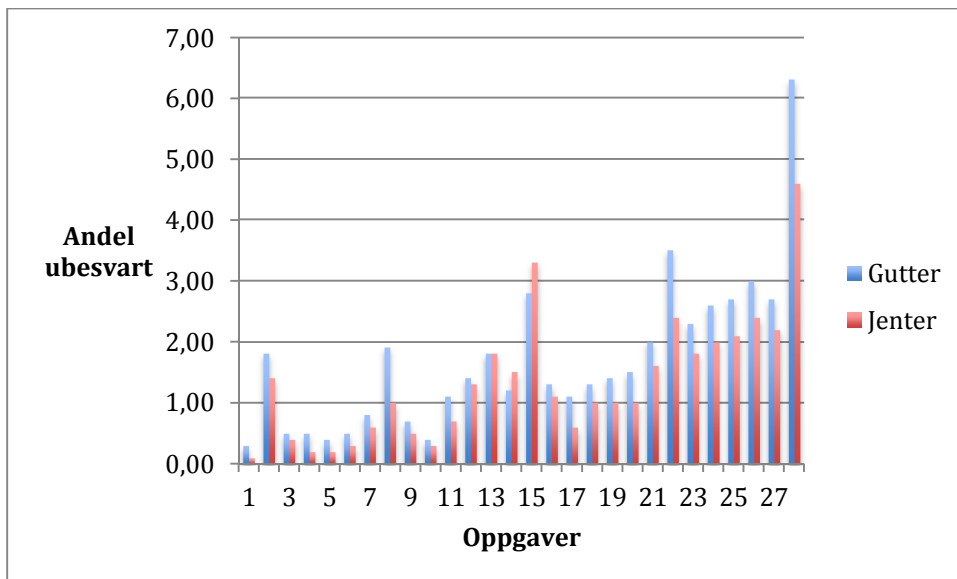
Tabell 13: Gutte- og jenteoppgaver definert ved sortering etter kjønnsdifferanse

Nr	Tekst	Format	Aspekt	P-verdi jenter	P-verdi gutter	Dif	Effekt- størrelse
”Gutteoppgaver”							
14	Afrika	Flervalg	Tolke	.70	.76	-.06	- 0.14
7	Den fattige rike	Flervalg	Reflektere	.43	.45	-.02	- 0.04
13	Afrika	Flervalg	Tolke	.51	.53	-.02	- 0.04
16	Afrika	Sammensatt flervalg	Tolke	.33 +.24	.34 + .26	-.02	- 0.06
”Jenteoppgaver”							
8	Den fattige rike	Åpen	Reflektere	.59	.50	.09	0.18
17	Et fargerikt språk	Flervalg	Finne	.78	.71	.07	0.17
27	Mørkredd forfatter	Sammensatt flervalg	Tolke	.53	.46	.07	0.15
21	Et fargerikt språk	Sammensatt flervalg	Tolke	.55	.49	.06	0.12
26	Mørkredd forfatter	Flervalg	Tolke	.55	.49	.06	0.12
25	Mørkredd forfatter	Flervalg	Tolke	.59	.53	.06	0.10

Blanke svar

Figur 2 viser at det er minst 95 % av elevene, uavhengig av kjønn, som svarer på 25 av de 28 oppgavene. Det er ingen sterk tendens til flere blanke svar mot slutten av prøven, noe som indikerer at arbeidsomfanget i prøven ikke har vært for stort.

Figuren viser at det er flere gutter enn jenter som lar være å besvare oppgaver. Dette er en tendens vi også har sett tidligere år. Vi vet imidlertid ikke hvorfor flere gutter enn jenter velger å la være å besvare oppgaver. Dette kan både være uttrykk for lav motivasjon og/eller at spørsmålet oppleves som vanskelig.



Figur 2: Prosentandel blanke svar for hver oppgave, fordelt på kjønn⁵

⁵ I oversikten over tekniske detaljer er frevenser lavere enn 0,5 rundet av nedover til 0. I figuren er imidlertid disse tatt med (jf. Vedlegg).

Litteratur

Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

Kjærnsli, M., Lie, S., Olsen, R. V. & Roe, A. (2007). Tid for tunge løft. Norske elevers kompetanse i naturfag, lesing og matematikk i PISA 2006. Oslo: Universitetsforlaget.

Kjærnsli, M. & Roe, A. (2010). På rett spor. Norske elevers kompetanse i lesing, matematikk og naturfag i PISA 2009. Oslo: Universitetsforlaget.

Lesesenteret (2009). Den nasjonale prøving i lesing på 5.trinn. Rapport basert på resultatene fra utvalgsundersøkelsen. Lastet ned mai 2009.

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Nasjonale-prover-2008--analyse-av-resultater/>

OECD (2004). *Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development.

Vagle, W., Roe, A. & Narvhus, E. (2009). Den nasjonale prøven i lesing på 8.rinn, 2008. Rapport fra utvalgsundersøkelsen. Lastet ned i november 2009.

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/Rapporter/Nasjonale-prover-2008--analyse-av-resultater/>

Van Daal, V., Solheim, R. S., Gabrielsen, N. N., & Begnum, A. C. (2007). *Norske elevers leseinnsats og leseferdigheter. Resultater for fjerde og femte trinn i den internasjonale studien PIRLS 2006*. Stavanger: Lesesenteret.

Vedlegg:

Vedlegg 1: Mestringsnivå Lesing 5. Trinn

Mestringsnivå 1	
Finne	lokalisere tydeleg uttrykte element i ein tekst med lite konkurrerende informasjon
Tolke	trekkje enkle slutningar eller oppfatte hovudtemaet i ein tekst når innhaldet er tydeleg uttrykt i teksten
Reflektere	bruke personlege meiningar til å kommentere form eller innhald i ein tekst
Mestringsnivå 2	
Finne	lokalisere tydeleg uttrykte element i ein tekst med klart konkurrerende informasjon
Tolke	oppfatte hovudtemaet og forstå samanhengar som ikkje er tydeleg uttrykte i teksten
Reflektere	identifisere formelle trekk ved tekstar og ta stilling til eller vurdere innhaldet i teksten
Mestringsnivå 3	
Finne	skilje sterkt konkurrerende informasjon frå informasjon som er relevant for oppgåva
Tolke	forstå motsetningsfylt innhald og komplekse samanhengar i teksten
Reflektere	bruke kunnskap om språk og tekst til å identifisere og takle meir komplekse trekk ved form og innhald i teksten

(<http://www.udir.no/Vurdering/Nasjonale-prover/Innhold-NP/Retningslinjer/Lesing-5-steget--Rettleiing-til-lararar/4-Etter-prova/#a4.2.2>)

Vedlegg 2: Oversikt tekniske detaljer på itemnivå, populasjon gjennomført prøve 2012

N	54296
Antall item	28
Totalt oppnåelige poeng	30
Mean	18.5
SD/SE	6.2/.027
Min/maks	0/30
Alpha	.86
Vanskegrad	62

	oppg	Svarfordelig%					Dyktighet i poeng					D
	MC	A	B	C	D	9	A	B	C	D	9	5 trinn
	CR	0	1	2			0	1	2			
1	MC	97	1	2	0	0	19	10	12	11	0	.21
2	CR	19	79			2	14	20			11	.42
3	CMC	39	60			1	15	21			12	.44
4	MC	6	16	69	9	0	12	14	21	15	8	.51
5	MC	6	8	7	79	0	14	14	13	20	8	.43
6	MC	5	10	81	3	0	12	12	20	11	11	.52
7	MC	4	44	35	16	1	13	22	18	14	12	.43
8	CR	44	55			2	15	21			10	.49
9	CMC	61	38			1	16	22			10	.44
10	CMC	51	48			0	17	20			7	.23
11	MC	17	3	12	68	1	14	12	15	21	11	.51
12	MC	63	9	19	7	1	21	14	15	16	12	.48
13	MC	18	52	19	9	2	17	21	16	16	13	.39
14	MC	12	7	73	6	1	15	13	20	15	12	.44
15	MC	27	16	10	43	3	17	16	15	21	14	.41
16	CMC	41	33	25		1	15	19	23		11	.51
17	MC	74	4	2	19	1	20	12	11	15	8	.47
18	MC	8	15	74	2	1	14	15	20	12	9	.44
19	MC	8	11	76	4	1	13	14	20	13	9	.51
20	MC	38	41	9	11	1	22	17	16	15	10	.41
21	CMC	46	52			2	15	22			10	.52
22	MC	28	52	13	5	3	16	21	17	14	12	.46
23	MC	11	80	4	3	2	14	20	13	13	10	.42
24	MC	56	15	5	21	2	21	16	15	15	10	.53
25	MC	6	2	79	10	2	12	12	20	13	10	.52
26	MC	22	52	21	2	3	16	22	15	14	11	.50
27	CMC	20	28	50		2	12	17	22		10	.67
28	CR	32	62			5	17	20			12	.33

Vedlegg 3

Oppgaver i 2012- prøven

1 Hva er en trekkfugl?

- A En fugl som flyr til varmere strøk om vinteren.
- B En fugl som flyr i flokk.
- C En fugl som flyr til varmere strøk om sommeren.
- D En fugl som bor samme sted hele året.

2 Hvilke fire fuglearter trekker fra Norge til Afrika?

- 1) _____
- 2) _____
- 3) _____
- 4) _____

3 Sett ring rundt "Rett" eller "Galt" for hver av disse påstandene.

Påstand		
Tjelden trekker til Sør-Europa og Nord-Afrika.	Rett	Galt
Stæren trekker til Storbritannia og det nordlige Frankrike.	Rett	Galt
Linerla reiser lenger sør enn bokfinken.	Rett	Galt
Trekkrutene går fra øst til vest.	Rett	Galt

4 Hvordan virker den magiske pungen?

- A Når man har tatt ut alle myntene, blir pungen til stein.
- B Når pungen er tom, må man kaste den på sjøen.
- C Man kan ta ut så mange mynter man vil, men man må kaste pungen før man kan bruke myntene.
- D Man kan ta ut så mange mynter man vil, men de blir til stein dersom man ikke bruker dem.

5 Hva lover den fattige mannen at han skal gjøre dersom han blir rik?

- A Han vil gi alle pengene til de fattige.
- B Han vil samle seg hele kister fulle av gull.
- C Han vil kaste pengene på havet og leve som før.
- D Han vil bruke pengene til å nyte livet og hjelpe andre.

6 Holder mannen det han lover seg selv i begynnelsen av fortellingen?

- A Nei, han bruker alle pengene på seg selv.
- B Ja, han nyter livet og er snill mot andre.
- C Nei, han blir bare opptatt av å bli enda rikere.
- D Ja, han samler kister fulle av gull.

7 Hvorfor bruker mannen aldri pengene han tar ut av pungen?

- A Fordi han ikke trenger pengene.
- B Fordi han blir grådig.
- C Fordi han heller vil fortsette å tigge.
- D Fordi han ikke vet hva han skal bruke pengene til.

8 Er den magiske pungen en god eller dårlig gave?

Begrunn svaret.

9 Sett ring rundt "Rett" eller "Galt" for hver av disse påstandene.

Påstand		
Mannen slutter å tigge når han får den magiske pungen.	Rett	Galt
Fortellingen viser at rikdom er veien til lykke.	Rett	Galt
Mannen blir rik på penger, men fattig på glede.	Rett	Galt
Pungen leder mannen bort fra løftet han gir seg selv.	Rett	Galt

10 Sett ring rundt "Rett" eller "Galt" for hver av disse påstandene.

Påstand		
De fleste afrikanere lever av jordbruk.	Rett	Galt
I dag er de fleste statene i Afrika styrt av europeiske land.	Rett	Galt
Verdens største landdyr lever i Afrika.	Rett	Galt
Sahara er verdens største ørken.	Rett	Galt

11 Hvorfor er det så mange nasjonalparker i Afrika?

- A For å ha et sted å drive med jordbruk.
- B For at krypskytterne skal ha et sted å jakte.
- C For å beskytte folkegruppene mot borgerkrig.
- D For å beskytte det rike dyrelivet.

12 I hvilket av landene under grenser ikke til havet?

- A Mali
- B Mauritania
- C Marokko
- D Mosambik

13 Sahara-ørkenen strekker seg gjennom flere land. Hvilket av landene ligger helt utenfor Sahara?

- A Mauritania
- B Zambia
- C Libya
- D Algerie

14 Hvilket av disse landene har mye frodig jungel?

- A Namibia
- B Egypt
- C Kongo
- D Eritrea

15 Hvilken av disse øygruppene ligger lengst mot øst?

- A Komorene
- B Kapp Verde-øyene
- C São Tomé og Príncipe
- D Seychellene

16 Sett ring rundt "Rett" eller "Galt" for hver av disse påstandene.

Påstand		
Komorene ligger i Atlanterhavet.	Rett	Galt
Afrika grenser ikke til Middelhavet.	Rett	Galt
Elven Niger renner gjennom flere land.	Rett	Galt
Victoriasjøen ligger mellom Etiopia og Kenya.	Rett	Galt
Elven Nilen renner gjennom Egypt.	Rett	Galt

17 Hva betyr det hvis noen sier at du er blåøyd?

- A At du er lett å lure.
- B At du forstår når noen prøver å lure deg.
- C At du kan le av alvorlige ting.
- D At du er av adelig familie.

18 Hvilken farge brukes for å varsle om smittefare?

- A svart
- B rødt
- C gult
- D blått

19 Hvilken beskrivelse passer dersom du ofte forteller vitser om alvorlige ting?

- A At du har blått blod.
- B At du ser rødt.
- C At du har svart humor.
- D At du er grønn.

20 I hvilken farge kan det være lurt å male et rom der folk skal slappe av?

- A blått
- B hvitt
- C grønt
- D fiolett

21 Sett strek mellom det som hører sammen.

blått	uerfarehet
grønt	likevekt
gult	ondskap
rødt	uskyld
svart	aggresjon
hvitt	sjalusi

22 Hvem av personene under "ser rødt"?

- A Gunnar ble irritert da han plutselig begynte å blø neseblod.
- B Kim ble rasende da han oppdaget at sykkelen var stjålet.
- C Ida rødmet da hun leste lappen fra Simon.
- D Fatima ble livredd da hun så huggormen på stien.

23 Hva menes med at du må være mørkredd for å bli forfatter?

- A De som er mørkredde, tenker ofte på blod og halshugde folk.
- B De som er mørkredde, har god fantasi.
- C Både forfattere og mørkredde gjør ofte merkelige ting.
- D Både forfattere og mørkredde må ha noen å være sammen med.

24 Rune Belsvik forteller om en historie han skrev som barn. Hvorfor skrev han så mange sider?

- A Fordi han måtte finne ut hvordan historien endte.
- B Fordi han skulle ha fortellingen med på skolen.
- C Fordi han ville at de andre skulle like ham.
- D Fordi han ville bli forfatter.

25 Hvorfor kunne han ikke ta fortellingen om gutten i skogen med på skolen?

- A Fortellingen var for lang.
- B Fortellingen var for kjedelig.
- C Fortellingen var for skummel.
- D Fortellingen var ikke ferdig.

26 Hva handler bøkene til Rune Belsvik ofte om?

- A Om blod, halshogde personer og kniver i ryggen.
- B Om alt det vi finner på for at andre skal like oss.
- C Om folk som er mørkredde.
- D Om folk som blir kjempesure.

27 Sett ring rundt "Rett" eller "Galt" for hver av disse påstandene.

Påstand		
Faren ble stolt da han fikk lese fortellingen til Rune.	Rett	Galt
Forfatteren vet alltid hvordan historien skal ende før han begynner å skrive.	Rett	Galt
Det er ikke alltid lett for forfattere å finne på noe å skrive om.	Rett	Galt
Da Rune Belsvik var ti år, møtte han en vampyr i hagen.	Rett	Galt
<i>Dustefjerten og den store marsipanfesten</i> er tittelen på en bok av Rune Belsvik.	Rett	Galt

28 Hvem skriver forfatteren om i teksten "Du må være mørkredd for å bli forfatter" ?

Vedlegg 4: Oppgaver på nivå 2012-prøven

Nr	Format	Aspekt	p-verdi nivå 1	p-verdi nivå 2	p-verdi nivå 3	p-verdi alle	Nivå
1	MC	Finne	.92	.98	.100	97	.1
2	CR	Tolke	.55	.83	.97	79	.2
3	CMC	Tolke	.32	.63	.87	60	.2
4	MC	Tolke	.36	.75	.95	69	.2
5	MC	Tolke	.54	.84	.97	79	.2
6	MC	Tolke	.50	.90	.99	81	.2
7	MC	Reflektere	.19	.43	.74	44	.3
8	CR	Reflektere	.23	.58	.85	55	.3
9	CMC	Tolke	.13	.37	.68	38	.3
10	CMC	Tolke	.36	.47	.64	48	.3
11	MC	Finne	.36	.72	.96	68	.2
12	MC	Tolke	.34	.65	.94	63	.2
13	MC	Tolke	.31	.49	.82	52	.3
14	MC	Tolke	.48	.76	.97	73	.2
15	MC	Tolke	.20	.40	.73	43	.3
16a	CMC	Tolke	.33	.57	.88	33	.3+
16b	CMC	Tolke	.06	.19	.55	25	.3+
17	MC	Finne	.46	.79	.96	74	.2
18	MC	Finne	.48	.79	.95	74	.2
19	MC	Finne	.45	.83	.98	76	.2
20	MC	Tolke	.16	.35	.69	38	.3
21	CMC	Tolke	.19	.54	.85	52	.3
22	MC	Reflektere	.23	.52	.83	52	.3
23	MC	Tolke	.56	.86	.97	80	.2
24	MC	Tolke	.22	.58	.90	56	.3
25	MC	Tolke	.48	.87	.99	79	.2
26	MC	Tolke	.21	.52	.86	52	.3
27a	CMC	Tolke	.42	.87	.99	28	.2
27b	CMC	Tolke	.10	.53	.88	50	.3
28	CR	Reflektere	.44	.62	.83	62	.2

Oppgaver på nivå 1:1

Oppgaver på nivå 2: 2, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 14, 17, 18, 19, 23, 25, 27a, 28

Oppgaver på nivå 3: 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 20, 21, 22, 24, 26, 27b,